

*Пристаплюю В. Л.,
здобувач*

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

Анотація. У статті розглядаються організаційно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування з питань захисту прав споживачів. Досліджено їх повноваження, визначено недоліки законодавства з цього питання та запропоновано підвищення ролі органів місцевого самоврядування в системі захисту прав споживачів.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, права споживачів, захист прав споживачів.

Постановка проблеми. На жаль, останнім часом практика засвідчує значну кількість порушень законодавства про захист прав споживачів, що вимагає створення ефективної системи їх захисту. За таких умов важлива роль відводиться органам місцевого самоврядування. Саме тому ми вважаємо дану тему актуальним предметом наукового пошуку.

Метою статті є теоретико-правовий аналіз повноважень органів місцевого самоврядування щодо захисту прав споживачів та пошук напрямків вдосконалення ролі місцевого самоврядування в сфері захисту їхніх прав.

Питанню участі органів місцевого самоврядування в системі захисту прав споживачів були присвячені дослідження таких науковців, як В. Гарашука, Т. Іванової, В. Куйбіди, А. Коваленка, В. Малиновського, Т. Маматової, О. Сушинського, А. Ткачука та інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. З прийняттям Конституції України, і з утвердженням стабільного конституційного правопорядку в Україні розпочалося проведення адміністративної реформи. Сьогодні в Україні склалася і діє достатньо ефективна система місцевого самоврядування, безпосередньої демократії та їх форм, що забезпечує вирішення завдань і реалізацію функцій держави. Проте, незважаючи на поступове вдосконалення нормативно-правової регламентації місцевого самоврядування, форм безпосередньої демократії, її правовий статус залишається все ж недосконалим і суперечливим, що веде до становища, за якого більшість важелів впливу на локально-регіональний рівень, а отже, й безпосередньо на рівень функціонування територіальної громади, й утворених нею органів, концентрується в руках місцевих державних адміністрацій, тобто державної виконавчої влади [6, с. 160]

Протягом останніх років захисту прав споживачів приділялася недостатня увага, що призвело до зниження рівня соціального захисту населення. На даний час виникла нагальна потреба у реформуванні системи захисту прав споживачів та вдосконаленні законодавства у зазначеній сфері, забезпеченні захисту прав споживачів на місцевому рівні органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, створенні належних умов для співпраці і взаємодії органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій споживачів, підвищенні рівня правової обізнаності та поінформованості споживачів щодо їх законних прав, в удосконаленні механізму реалізації таких прав та судового захисту прав споживачів [4].

Система органів місцевого самоврядування, основні засади організації та діяльності, правовий статус і діяльність органів

місцевого самоврядування та їх посадових осіб здійснюється Конституцією України та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» сільські, селищні, міські ради представляють інтереси відповідних територіальних громад і здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції та повноваження місцевого самоврядування. Вони правомочні розглядати та вирішувати питання, віднесені Конституцією та законами України до їх відання.

Закон України «Про місцеве самоврядування» поділяє повноваження органів місцевого самоврядування на два види, а саме – на власні, пов'язані з вирішенням питань місцевого значення, та делеговані, що передані державою та стосуються здійснення програм загальнодержавного значення.

Так, ст. 30 Закону України «Про місцеве самоврядування» визначає, що до делегованих повноважень органів місцевого самоврядування у сфері побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування належить здійснення контролю за дотриманням законодавства щодо захисту прав споживачів.

Органи місцевого самоврядування з метою захисту прав споживачів мають право створювати при їх виконавчих органах структурні підрозділи з питань захисту прав споживачів, які вправі:

1) розглядати звернення споживачів, консультувати їх із питань захисту прав споживачів;

2) аналізувати договори, що укладаються продавцями (виконавцями, виробниками) зі споживачами, з метою виявлення умов, які обмежують права споживачів;

3) у разі виявлення продукції неналежної якості, фальсифікованої, небезпечної для життя, здоров'я, майна споживачів і навколишнього природного середовища терміново повідомляти про це відповідні територіальні органи у справах захисту прав споживачів, інші органи, що здійснюють контроль і нагляд за якістю і безпекою продукції;

4) при виявленні фактів реалізації продукції, які не супроводжуються необхідною, доступною, достовірною, своєчасною інформацією та відповідними документами, або продукції з простроченим терміном придатності, тимчасово зупинити реалізацію продукції до пред'явлення інформації, супровідних документів, або припинити їх реалізацію;

5) готувати подання до органу, який видав дозвіл на здійснення відповідного виду діяльності, для вирішення питання про тимчасове зупинення його дії чи про дострокове анулювання у разі систематичного порушення прав споживачів;

6) подавати до суду позови щодо захисту прав споживача [2].

Ці повноваження органів місцевого самоврядування викликають ряд запитань та, на жаль, на практиці вказані органи виявляються обмежені в виборі способів захисту прав споживачів.

По-перше, з закону випливає, що система структурних підрозділів виконавчих органів місцевого самоврядування органів поділяється на дві групи:

1) спеціально створені та уповноважені здійснювати контроль із питань захисту прав споживачів на території певної громади;

2) структурні підрозділи, що здійснюють захист прав споживачів, виходячи зі своєї загальної компетенції, тобто в конкретній сфері.

Оскільки створення структурного підрозділу з питань захисту прав споживачів – це лише право органів місцевого самоврядування, то такі підрозділи створені не скрізь, і така ситуація призводить до порушення прав споживачів.

По-друге, одним із основних завдань діяльності органів місцевого самоврядування є просвітницька та консультативна робота. Йдеться, зокрема, про надання споживачам актуальної, оперативної, достовірної інформації про споживчий стан міста та про результати розгляду скарг споживачів, про характерні особливості захисту прав споживачів відповідно до законодавчих актів та норм, про донесення до споживачів інформації про загрозу здоров'ю громадян від виробництва та продажу товарів, що не відповідають вимогам нормативних документів, та реалізація з вичерпаним терміном придатності, вчасне застереження та формування порад фахівців щодо обачності під час покупок.

На жаль, така інформація органами місцевого самоврядування надається вкрай рідко. Зауважимо, що добре налагоджена робота в органах місцевого самоврядування з консультування громадян покликана зменшити кількість звернень споживачів у державні органи та суди. Крім того, органи місцевого самоврядування повинні активно пропагувати правові знання в області захисту прав споживачів. Крім того, така робота сприятиме підвищенню рівня довіри до органів місцевого самоврядування.

По-третє, до повноважень вказаних органів належить також право подавати позови до суду щодо захисту прав споживачів. Однак, оскільки структурні підрозділи з питань захисту прав споживачів створені не скрізь, то і звертатися обманутим споживачам немає куди, а отже, в їх інтересах позови не подаються. Тому ми пропонуємо ввести спеціальну посаду юриста, який працюватиме саме в сфері захисту прав споживачів та представлятиме їх в суді.

Крім того, вважаємо доцільним до повноважень органів місцевого самоврядування віднести право перевіряти факти, викладені у скаргах споживачами.

Виходячи з сьогоденних реалій і тих завдань, які стоять перед органами місцевого самоврядування у здійсненні контролю з питань захисту прав споживачів, можна виділити такі основні принципи контролю, як: об'єктивність, дієвість, гласність, систематичність, регулярність. Принцип об'єктивності контролю органів місцевого самоврядування у захисті споживачів передбачає аналіз реальних фактів та всебічність їх розгляду. Дієвість контролю виконавчих органів місцевого самоврядування з питань захисту прав споживачів полягає не тільки у виявленні порушень чинного законодавства у сфері захисту прав споживачів та прийняття заходів реагування до винних суб'єктів господарювання, а й у проведенні профілактичних заходів. Принцип гласності в діяльності органів місцевого самоврядування у здійсненні контролю щодо захисту прав споживачів посідає важливе місце. Освітлення напрямків діяльності органів місцевого самоврядування щодо виявлення фактів порушення діючого законодавства у сфері захисту прав споживачів, відповідність існуючої правової бази відносинам, що складаються у даній сфері між споживачами та продавцями товарів, робіт та послуг, виконання державних та створення місцевих програм із питань захисту прав споживачів [5].

Призначення контролю у сфері захисту прав споживачів полягає у створенні передумов та здійснення управлінської

діяльності органів місцевого самоврядування, виходячи з інтересів людини та суспільства, попередженні неправомірної діяльності суб'єктів господарювання щодо продажу неякісних, фальсифікованих товарів, робіт та послуг.

Органи місцевого самоврядування найбільш наближені до потреб населення, тому ефективність вирішення питань захисту населення, як споживачів, на місцевому рівні безпосередньо позначається на вирішенні загальнодержавних питань щодо захисту прав споживачів. Результати огляду наукових досліджень, спостережень практиків вказують на переважну більшість проблем, які виникають на рівні місцевого самоврядування щодо відносин із державними органами влади. Особливістю співіснування цих двох системних суспільних явищ є постійні непорозуміння між їх органами з приводу регулювання суспільних процесів та організації життєдіяльності на місцевому рівні.

Реальний захист інтересів прав споживачів може бути забезпечений лише при відповідному комплексному і системному підході, в основу якого повинен бути покладений принцип взаємодії всіх органів, які наділені повноваженнями в сфері захисту споживачів, у тому числі органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій.

Розподіл повноважень між територіальними органами влади необхідно здійснювати за чіткими принципами: надання управлінських послуг, необхідних для всіх мешканців територіальної громади, закріплені за органами місцевого самоврядування, а інших – за органами державної (виконавчої) влади. Саме такий розподіл дасть змогу реалізувати принцип субсидіарності в територіальних організаціях влади [3, с. 11].

Як показує практика, проблема формування та розвитку механізму державного управління та місцевого самоврядування щодо захисту прав споживачів залежить від існуючих проблем соціального захисту населення.

Ефективність реалізації захисної функції державної соціальної політики на регіональному та місцевому рівнях обмежується низьким фінансуванням місцевих бюджетів, недосконалістю законодавчої бази, що встановлює функції контролю органів місцевого самоврядування, а також розподілу повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування в цій сфері. Це зумовлює дублювання функцій, неможливість використання владних повноважень.

У сучасних умовах переходу до економічних методів регулювання та саморегулювання все більшого значення набуває принцип децентралізованого управління, що є похідним від інших принципів і впливає з властивостями економічної системи. Децентралізація управління виявляється у відсутності встановленого центром державного плану, що підлягає обов'язковому виконанню. Децентралізація управління передбачає, крім делегування права прийняття управлінських рішень, видозміни функціональної структури управління, також і зміну умов самоорганізації за допомогою створення самостійних структурних одиниць, що пов'язано з перетворенням організаційних структур управління [5].

Вирішення питання організації діяльності органів місцевого самоврядування з питань захисту прав споживачів стає одним з основних завдань адміністративної реформи в Україні, що повинне будуватися за принципом децентралізації повноважень територіальних органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів, передбачених ст. 26 Закону України «Про захист прав споживачів».

Побудова злагодженої стрункої системи захисту прав споживачів стане запорукою ефективного захисту прав споживачів і важливою рисою демократичного суспільства.

Аналіз існуючих органів державної виконавчої влади дає можливість зробити висновок про те, що сфера захисту прав споживачів регулюється за трирівневою системою управління: на загальнодержавному, обласному рівні, а також на рівні органів місцевого самоврядування. Кожен орган наділений певним колом повноважень, що закріплюються в нормативно-правових актах. Держспоживінспекція України проводить широкомасштабну роботу з налагодження співпраці та взаємодії з органами місцевого самоврядування, однак мова про це буде йти далі.

Висновки. Аналіз діяльності державних органів у справах захисту прав споживачів свідчить про те, що, незважаючи на заходи, які постійно вживаються для покращення ситуації на споживчому ринку України, порушення вимог законодавства про захист прав споживачів продовжують мати місце і носять систематичний та масовий характер.

Зосередження основних зусиль на підвищенні ефективності діяльності органів захисту прав споживачів, упровадження позитивного досвіду з питань організації роботи та взаємодії, виявлення недоліків і вивчення їх причин, забезпечення дотримання виконавської дисципліни допоможуть створити в Україні об'єктивно нову систему захисту прав споживачів, при якій громадянин нашої держави матиме можливість скористатися всіма існуючими нормами захисту своїх інтересів, як споживача.

Література:

1. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
3. Конотопцев О.С. Концептуальні основи реформування територіальної організації державного управління : автореф. дис. ...

- к. держ. упр. : спец. 25.00.01 / О.С. Конотопцев. – Х., 2003. – 18 с.
4. Концепція державної політики у сфері захисту прав споживачів від 5 червня 2013 р. – № 777-р.
 5. Мамонова В.В. Сутність та значення діяльності органів місцевого самоврядування щодо забезпечення захисту прав споживачів. [Електронний ресурс] / В.В. Мамонова, А. В. Коваленко // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – Вип. 4. – С. 172–177. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pubupr_2013_4_29.pdf.
 6. Прієшкіна В.О. Місцеве самоврядування в Україні: правове регулювання безпосередньої демократії // Навч. посібник. – К. : Кондор. – 2004. – 336 с.

Приступлюк В. Л. Полномочия органов местного самоуправления в системе защиты прав потребителей

Аннотация. В статье рассматриваются организационно-правовые основы деятельности органов местного самоуправления по вопросам защиты прав потребителей. Исследованы их полномочия, определены недостатки законодательства по этому вопросу и предложено повышение роли органов местного самоуправления в системе защиты прав потребителей.

Ключевые слова: органы местного самоуправления, права потребителей, защита прав потребителей.

Prystupliuk V. Powers of local government in system of consumer rights protection

Summary. The article deals with organizational and legal framework of local government agencies concerning consumer rights protection. Their powers are investigated, legislation deficiencies related to this issue are defined and it is suggested to increase the importance of local government agencies in the system of consumer rights protection.

Key words: local government agencies, consumer rights, consumer rights protection.